

Esma Nur Biçer

YL. Öğrencisi, AYBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü

E-posta: ezot.k.nur@gmail.com

Orcid no: 0000-0001-9191-6898

Hız. Peygamber'in Uyarı Yöntemlerinin "Ben Nesli" Gençlerine Uygulanabilirliği*

Öz

İslam dinin çok önem verdiği ve Kur'an-ı Kerim'de pek çok kez zikredilen, el-emru bi'l-ma'ruf ve'n-nehyu ani'l-münker olarak ifade edilen uyarma kavramı, her zaman ve çağda toplumların ihtiyacı olduğu gibi günümüzde de insanların muhtaç olduğu bir anlamı içermektedir. İyiliği emredip kötülüklerden sakındırmanın uygun zaman ve mekânda yapıldığında etkili olacağı muhakkaktır. Bunu sağlamak için Hz. Peygamber'in hayatından örnekler vermek, bu konuda uygulanmış olan nebevi metotları dikkate almak, uyarı süreci ve muhatap açısından oldukça önemlidir.

Bu makale, toplumu uyarmak adına, Allah'tan alınan mesajları uygulanabilir, hayata geçirilebilir bir hale getiren Hz. Peygamber'in uyarı yöntemlerini ve bunların, günümüz gençlerinin karakteristik özelliklerini dikkate alarak uygulanabilirliğini ele almaktadır. Hz. Peygamber, Allah'tan aldığı vahyi, insanlara ulaştırabilmek ve hatalı davranışları düzeltebilmek adına, topluma mesajlarını iletebileceği ve insanları hatalı davranışlardan uzaklaştırabileceği pek çok farklı metoda başvurmuştur. Ancak bu makalede, Hz. Peygamber'in uyarıda bulunurken kullanmış olduğu tüm yöntemler makalenin hududu da göz önünde bulundurularak ele alınmayacak, yalnızca günümüz gençleri üzerinde anlam ifade eden metotlar incelenecektir.

Her insanın, yaşadığı zamanın şartlarına göre oluşmuş bir karakter yapısı olduğu bilinen bir gerçekliktir. Bu gerçeklikten hareketle, günümüz gençlerine işaret edildikten sonra bu gençler için uygun olabilecek uyarı yöntemleri, nebevi öğretisi ışığında ele

* İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale intihal taramasından geçirildi / This paper was checked for plagiarism. Geliş / Received: 30 Temmuz/ July 2021; Kabul / Accepted: 02 Eylül / September 2021; Yayın/Published: 20 Eylül/September 2021. Atıf/Cite as: Biçer, Esma Nur. "Hz. Peygamber'in Uyarı Yöntemlerinin "Ben Nesli" Gençlerine Uygulanabilirliği". *Danışname Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi* 3 (2021). <https://doi.org/10.5281/zenodo.5507603>

alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Hz. Peygamber, İnzâr, Genç, Z kuşağı, Ben nesli.

Applicability of the Prophet's Warning Methods to the Youth of the "I Generation"

Extended Abstract

The concept of warning, expressed as *al emr-u bi'l ma'ruf ve'n-nahy-u ani'l munkar*, which Islam attaches great importance to and which is mentioned many times in the Qur'an, has always and in age It contains a meaning that people need today as well as societies need. It is certain that enjoining good and forbidding evil will be effective when done at the appropriate time and place. To achieve this, it is very important to give examples from the life of the our Prophet and to take into account our prophetic methods applied in this regard, in terms of the warning process and the addressee.

This article deals with the warning methods of our Prophet, who made the messages received from Allah applicable and practicable in order to warn the society, and their applicability by taking into account the characteristic features of today's youth. In order to convey the revelation he received from Allah to people and to correct the wrong behaviors, the our Prophet used many different methods by which he could convey his messages to the society and distract people from wrong behaviors. However, in this article, all the methods that the our Prophet used while giving warnings will not be discussed considering the boundaries of the article, only the methods that make sense on today's youth will be examined.

The fact that the Prophet paid attention to the use of body language, which had an impact on all people, that he used his gestures and facial expressions carefully, that he spoke clearly, clearly and clearly, that he took into account the level of the interlocutor, and that he made reasonable explanations are among the methods that still affect young people today. However, due to the characteristic features of the "I generation" youth, there are methods that will particularly affect them and contribute to their personality development. These methods will be explained by taking into account the characteristics of today's youth.

In this study, firstly, explanations will be made on the meaning of the concept of *inzâr*. Then, the concepts of "Generation Z" and "Generation Me", which express today's youth, will be discussed. In

the continuation of this, based on the knowledge that the basic personality structures of individuals are shaped within the framework of the opportunities provided by the time and place they live, today's youth and the features that express them will be revealed. Afterwards, by emphasizing the warning aspect of the Prophet, the Qur'an and Sunnah bases of the Prophet's warning will be conveyed. Then, the methods used by the Prophet in his warnings will be examined. This review will be made by considering the personal and psychological background of the "Me Generation" youth. Warning methods that may be suitable for the character structure of today's youth will be examined in the light of prophetic teachings. In the conclusion part, after a general evaluation, recommendations will be made about a few different methods that are outside of the prophetic method, but which are capable of meeting the needs today.

Keywords: Hadith, Prophet, The İnzar, Teen, generation Z, I generation.

Giriş

Yaşadığımız dönem getirmiş olduğu sorunları, yaşam tarzının pek çok farklılığıyla kabul görmüş bir nitelik taşımaktadır. Hâlen yeni eklemelerle kabul görmeye devam eden ve dinen pek de onaylanmayan kurallarına karşın uyarma görevinin çok büyük bir ihtiyaç haline gelmiş olduğu bilinmektedir. Bilinen bir diğer gerçek ise, her neslin kendi dönemine özgü kişilik yapısına sahip olduğudur. Günümüzde, hayatımızda sıkça duymaya başladığımız "Z kuşağı", "Ben nesli" ya da "İ nesli" olarak ifade edilen günümüz gençlerinin uyarılmaya, yönlendirilmeye, düşünmeye teşvike muhtaç halde olduğu da bilinmektedir. Fakat "Ben nesli" diye adlandırabileceğimiz günümüz gençlerini uyarma konusunda titiz ve dikkatli olunması gerekir.

Bu bağlamdaki en önemli hususların başında Kur'ân- ı Kerîm'de sıkça tekrarlanan "El-emr-u bi'l ma'rûf ve'n-nehy-u'ani'l-münker" kavramı gelir. Nitekim, Âl-i İmrân suresinde "Onlar, Allah'a ve ahiret gününe inanırlar; iyiliği emreder, kötülükten menederler; hayırlı işlere koşuşurlar. İşte bunlar iyi insanlardandır."¹ buyrulurken, iyi insanların özellikleri arasında iyiliği emredip, kötülükten sakındırma zikredilmektedir. Hac suresinde geçen bir diğer ayette, "Onlar (o müminler) ki, eğer kendilerine yeryüzünde iktidar verirsek namazı kılar, zekâtı verirler, iyiliği emreder ve kötülükten nehyederler. İşlerin

¹ Âl-i İmrân, 2/114.

sonu Allah'a varır."² buyrulurken, el-emr-u bi'l ma'rûf ve'n-neh-yu'ani'l-münker kavramının önemini ortaya koymaktadır. Sözü edilen iki ayet ve bu konuyu ifade eden diğer ayetlere bakıldığında³, uyarma, iyiliği emretme, kötülükten sakındırma müminlerin üzerinde önemle durması gereken hususlardandır demek mümkündür. Gençlerin yönlendirmeye muhtaç olmaları da dikkate alındığında, uyarma davranışı günümüz gençleri için önemini korumaktadır.

Her konuda örnekliğine başvurulması gereken Hz. Peygamber'i, uyarma konusunda da dikkatli takip etmek ve gençlerin hangi özelliklere sahip olduğu, uyarıda bulunurken nasıl bir tutum geliştirilmesi gerektiğini anlamaya ve yöntemler geliştirmeye çalışmak oldukça önemlidir. Bu çerçevede de çalışmamızda öncelikle Hz. Peygamber'in uyarıcılığı ve uyarıcılığının Kur'an ve sünnette dayanakları incelenecek, daha sonra, "Ben neslinin" karakteristik özellikleri üzerinde durulup Hz. Peygamber'in uyarma yöntemlerinin "Ben nesli" üzerindeki etkisi ve uygulanabilirliği konusu tartışılacaktır.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. İnzâr Kavramı

İnzâr, Arapçada, nezr (N-Z-R) kökünden türemiş bir kelimedir.⁴ Nezr ifadesi, Kur'an'da iki farklı anlamda kullanılmaktadır.

Bunlardan birincisi adamaktır. Adamak ise, "insanın yerine getirmeyi kendisine mecbur kıldığı, vaad ettiği şey"⁵ anlamında kullanılır.⁶

Diğer bir kullanım şekli, "Korkulu bir şeyi haber vererek sakındırmak" manasına gelir.⁷ Bu çalışmada, ikinci anlam üzerinde durmaya çalışılacaktır.

İnzâr kelimesi sözlükte, uyarmak, ikâz etmek, korkutmak; zararlı şeylerin meydana geleceğini haber vererek korkutmak; korkulu bir şeyden sakındırmak için bildirmek, gibi anlamlara gelmektedir.⁸

² Hacc, 22/41.

³ Âl-i İmrân, 2/104, 110, 114; A'râf 7/157; Tevbe 9/67, 71, 112; Hacc 22/41; Lokman 31/17.

⁴ Ebû'l-Fazl Cemâleddîn Muhammed İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab* (Beyrut: Daru's-Sadır), 5:200.

⁵ Ahmet Özel, "Adak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1988), 1:338.

⁶ Bu anlamda geçtiği ayetler için bkz. Hacc, 22/29, İnsan, 76/7, Meryem, 19/26.

⁷ Hayati Hökelekli, "İnzâr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 22:358.

⁸ Bkz. İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 5:200-203; Meydan Larousse (İstanbul:1987), 6:355; Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Birleşik Yayınları,

İnzâr kavramı sözlükte, “korkulu bir şeyi bilip sakınmak” anlamına gelen nezr (nizare) kökünden türetilmiş olup “korkulu bir şeyi haber vererek sakındırmak” demektir. “Sevindirici haber verme” anlamındaki tebşirin karşıtı olan inzâr, dine davet yöntemlerinden biridir.⁹

İnzâr, gaflet ve dalâlet içinde olmaları sebebiyle kendilerini bekleyen tehlikeyi görmeyen kimseleri uyandırmadır.¹⁰ Bu şekilde uyarmanın gayesi, patolojik korku ve dehşete sevk etmek olmayıp aksine, önceden varılan bir anlaşmanın gereği olarak muhatabın üstlendiği görev ve sorumluluğun ona hatırlatılmasıdır.¹¹ Bu tanımıyla inzâr kavramı, İslam dininin üzerinde önemle durduğu emirlerinden olan, “el-emr-u bi'l ma'rûf ve'n-neh-y-u 'ani'l-münker” kavramının muhtevâsı içerisine girmektedir.

Esasen dini davetin ilâhî gerçekleri anlatma ve insanları uyarıp harekete geçirme şeklinde ifade edilebilecek iki yönü vardır. İnzâr bunların ikincisini oluşturmaktadır. Çünkü insanları harekete geçiren arzu veya korku faktörleridir. Kişinin motivasyonunda beşeri ihtiyaç, istek, özlem ve ideallere cevap veren veya korku, endişe ve gerilime yol açan hedeflerin uyarıcı etkisi vardır. İnzâr, kişide bilinçli korku uyandırarak onun dinin hedeflerine uygun davranışlara yönelmesini amaçlayan davet yöntemidir.¹²

Hz. Peygamber'in, gerek ahlâkının güzelliği ve gerekse insanların farklı özelliklerini dikkate almış olması sebebiyle, bireylere en uygun uyarı yöntemlerini kullanarak, inzâr görevini layıkıyla yerine getirmiştir.

1.2. Gençlik çağı

Çocukluk ve erişkinlik dönemleri arasında yer alan uzun sürecek gençlik dönemi denmektedir. 12-21 yaş aralığını kapsayan bu çağ hızlı bir şekilde büyüme ve olgunlaşma dönemidir.¹³ Delikanlılık dönemi, yaş bakımından ergenlik dönemini karşılayan, sosyal gelişmenin

1993), 1:192; Ebû Abdillâh (Ebû'l-Fazl) Fahrüddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberistânî, *et-Tefsîrü'l-kebir*, çev. Suat Yıldırım (Ankara: Akçağ Yayınları, 1988), 9:443.

⁹ Hökelekli, “İnzâr”, 358.

¹⁰ Seyyid Kutup, *Fî Zılâli'l-Şur'ân* (İstanbul: Hikmet Yayınları, 1986), 15: 417.

¹¹ Turgay Gündüz, “Pedagojik Açıdan Kur'an'da İnzâr Kavramı ve İlgili Diğer Bazı Kavramların İncelenmesi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 7, no. 7 (1988):525.

¹² Hökelekli, “İnzâr”, 359.

¹³ Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı* (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1979), 277.

tamamlandığı dönemdir. Ergenlik fizyolojik ve psikolojik açıdan, delikanlılık ise sosyal açıdan yaşanan süreci ifade etmektedir. Gençlik çağı ise, ergenlik ve delikanlılık dönemlerinin bir arada görüldüğü daha geniş bir alanı ifade etmektedir.¹⁴

Ergenlik döneminde bulunan birey yaşadığı hormonal değişimlerin de etkisiyle psikolojik ve davranış bakımından birçok değişiklik yaşamaktadır. Ergenlik çağındaki bir gençte yaşanabilecek olası değişimleri şu şekilde ifade etmek mümkündür:

Ergenlik çağındaki bir gencin duyguları değişkenlik göstermektedir. Çok mutluyken bir anda bitkin ve huzursuz bir görünüme sahip olabilir. Zaman zaman yalnız kalma ihtiyacı olur ve odasına çekilip tek başına kalmak için zemin yaratır. Kendisini yorgun ve bitkin hissetmesi sebebiyle çalışmak konusunda istekli olmayabilir. Bununla beraber, yaşanan dönem bağımsızlık dönemidir. Bu sebeple ergen birey yeni bir şeyler denemeye meraklıdır. Yeni durumları merak etme durumunun sonucu olarak yeni ortamlara girmeye hevesli hâle gelmektedirler. Bu dönemde arkadaşlar ve arkadaşlık kavramı da oldukça önemlidir. Arkadaşlar yaşamın odak noktasındadır. Gencin yaşadığı dönemin bir diğer özelliği, fark edilmeye ve takdir edilmeye son derece ihtiyaç duymalarıdır. Fark edilmeye duyulan ihtiyaç sebebiyle otoriteye başkaldırma, söz dinlememe, eleştirme ve karşı çıkma tutumları sürecin doğal bir sonucudur.

Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu'nun deyimiyle, gençlik dönemi, duygusal gelişim açısından "fırtınalı bir dönemdir."¹⁵

Ergenlik döneminde birey, duygusal anlamda dönüşüm yaşamakla beraber, fiziksel ve cinsel açıdan da birçok değişim yaşamaktadır. Cinsel içerikli biyolojik gelişmelerin yanı sıra; kızlarda adet görme, göğüslerin büyümesi ve kalçaların genişlemesi, erkeklerde ise sesin kalınlaşması, bıyık ve sakalların çıkmaya başlaması gibi fizyolojik gelişmelerde görülür. Bu dönemde ideal vücut ölçüleri imgesi bireyin zihninde oldukça belirgin hale gelir ve birey ayna karşısında çokça vakit geçirmeye yatkın olur. Erkeklerde belirgin bir şekilde kızlara ilgi ve alâka artmaktadır. Aynı şekilde kızlarda karşı cinse ilgi duymaya bu dönemde başlar.¹⁶

¹⁴ İhsan Çapcıoğlu, "Gençlik Dönemi Kimlik Arayışının Demokratik Değerlerin ve İletişim Becerilerinin Gelişimine Etkisi", *Süriye Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1, no. 2 (2014):60, erişim: 17 Nisan 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159914>.

¹⁵ Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, 278.

¹⁶ Mustafa Koç, "Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri",

1.3. Z Kuşağı

2000 yılı ve sonraki yıllarda doğan bireyleri ifade etmek için kullanılan Z kuşağı kavramı en büyüğü 20'li yaşlarda olan gençlerden oluşmaktadır. Bu neslin öne çıkan en önemli özelliği teknolojiyle içli dışlı olmalarıdır. Herhangi bir öğretime gerek kalmaksızın bu nesil dijital ortamları kullanabilmektedir. Bunun tabii sonucu olarak genç bireyler ve hatta çocuklar, teknoloji bağımlısına dönüşebilmektedir.

Bu nesil arkadaşlıkları sosyal medya üzerinden kurmaları ve yürütmeleri, kitaplar yerine bilgisayar oyunlarını tercih eden, dışarıda çok fazla vakit geçirmeyen bir nesil olmaları sebebiyle, aşırı bireyselleşmeye doğru evrilmektedir. Tam da bu noktada, bireyselleşmelerine nisbetle, Z kuşağı gençlerinin, zamanın getirdiklerine binaen oluşan kişilik yapılarını "Ben nesli" başlığı altında incelemenin doğru olacağı kanaatini taşıyoruz.

1.4. Ben Nesli

İçinde yaşanan ve doğulan zamanın kültürü ne ise kişiler de bu kültüre göre karakterize olmaktadır. Jean M. Twenge'e göre 1970'li yıllarda "Ben Nesli" kavramını ilk kez kullanan Tom Wolfe olmuştur.¹⁷ Bu tanımlamaya göre "Ben nesli" 1970, 1980 ve sonraki yıllarda Amerika'da doğan gençleri kapsamaktadır. Jean Twenge'in deyimiyile, "Ben Nesli, özgürlüğü ve bireyselliği doğal karşılamanın, en belirgin özelliğimiz olduğunu vurgulayan bir tanım ve isim"dir.¹⁸ Tom Wolfe yaşadığı dönemdeki gençlerin karakteristik özellikleriyle bağlantılı olarak bu terimi kullanmaktadır. Çünkü nesillere verilen isimler o neslin ne ile ilgilendiği, neyi hayatlarının bir parçası olarak gördükleri, nelerin peşinde olduklarıyla doğrudan ilişkilidir.

Ben nesli gençlerinin karakteristik yapısını ise şu şekilde ifade etmek mümkündür:

"Ben nesli" gençleri için birey her zaman için birinci planda olmalıdır. Buna bağlı olarak da bireyin kendinden memnun olması önceliklidir. Bir davranışı gerçekleştirme konusunda ilk olarak mutlu hissetmiş olmaya odaklanılır. Kendilerini mutlu hissettikleri noktada diğer bireylerin düşünceleri önemsizleşir. Bu sebeple, büyüklerin nasihatleri, gelenekler ve din konusunda sorgulayıcı bir bakış açısı ile hareket etmektedirler. "Özgürlük" ve "açık fikirlilik", "Ben Nesli"

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2, no. 17 (2004):235.

¹⁷ Jean M. Twenge, *Ben Nesli* (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2013), 11.

¹⁸ Twenge, *Ben Nesli*, 19.

gençlerini ifade eden en önemli kavramlardır. “Ben nesli” gencinin hayalleri, zengin olmak ve ünlü olmak fikirleri üzerine bina edilmektedir. Bu sebeple “Ben Nesli” geleceğe dair iyimser bir yaklaşım içindedir. Hayat şartlarının oldukça zor olduğu ve zorlaşmaya devam ettiği zamanda dünyaya gelmiş ve böylesi bir ortamda yetişmek zorunda kalmış olan “Ben neslinin” oldukça yükseklerde olan hayalleri gerçekleşmediğinde, bu durumun doğurduğu sonuç depresyon ve endişe olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁹ “Ben neslinin” bir diğer özelliği ise öz saygılarının yüksek olmasıdır. Bununla beraber, gereğinden fazla kendini sevme “Ben neslinin” narsizme götüren boyutlara ulaşabilmektedir. Bu durumun bir diğer sebebi de gençlerin gereğinden fazla övgü ile büyütülmüş olmalarıdır. Bunun tabii sonucu ise sözü edilen gençler için övgünün hayati önem taşımasıdır. Eğitim konusunda anlatım metodu ile öğrenme süreci, “Ben nesli” için uygun bir öğrenme şekli olmamaktadır. Bu süreçte gençler sorumluluk verilerek motive edilememektedir. Daha çok katılımcı oldukları, iş birliği, takım çalışması gibi öğrenme yöntemleri onlar için daha etkin bir öğrenme süreci haline gelmektedir.²⁰ Çok çalışıyor olmak, sorumluluk sahibi olmak, ancak bireyi toplumdan ayırabiliyor ve ön plana çıkarabiliyorsa, o zaman değerli olmaktadır.

Temel karakteristik özelliklerinden ve zihin yapılarından söz edilen “Ben nesli” özetlenecek olursa, “Ben nesli” sağlık, eğitim, maddi güç ve daha birçok alanda önceki nesillere nazaran çok daha fazla imkâna sahip olmasına rağmen, güven duygusu, ilişkilerde gösterilmesi gereken istikrar gibi temel insanî konularda oldukça eksik kalmaktadır. Önceki nesillerin hayatlarında, TV, bilgisayar, akıllı telefon, internet gibi imgeler bu denli yer etmemesine rağmen, yalnız olmadıkları için oldukça mutlu olabilmekteydiler. Teknoloji ve maddi güç, hayatı kolaylaştırmasına rağmen mutluluğa ulaşma ve geleceğe dair ümitvar olma konusunda yetersiz kalmaktadır. İnsani ilişkiler bu noktada oldukça önem arz etmektedir. Bu neslin gençleri, empati yeteneğini geliştirerek başkalarına saygılı olmayı öğrenmeli, sosyal anlamda kendilerini geliştirerek insânî ilişkilere önem vermeyi, hayatlarının merkezine biraz daha alarak sözü edilen olumsuzluklardan kurtulma imkanına sahiptirler.

2. Kur'an ve Sünnette Hz. Peygamber'in Uyanıcılığı

¹⁹ Twenge, *Ben Nesli*, 160.

²⁰ Twenge, *Ben Nesli*, 47.

2.1. Kur'an'da Hz. Peygamber'in Uyarıcılığı

Peygamberlerin Allah tarafından seçilerek insanlara gönderilme amaçlarından biri de insanların daima yönlendirilmeye ve bu yönlendirmeyi yapacak bir uyarıcıya muhtaç olmalarıdır. Toplumların sağlıklı yapısını koruması ve daha nitelikli bir hale gelmesinin yolu, gençleri her konuda olduğu gibi olumsuzluklar karşısında uyardıktan geçer. Bu sebeple Kur'an'ın uyarma emirlerine temas etmek önemli bir yer tutar.

Kur'an'da peygamberlerin gönderiliş amaçlarına değinen ayetlerde, Peygamberlerin uyarıcı (nezir) olarak gönderildikleri hususu yer almaktadır. Nitekim bir ayette, "Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki, Peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir"²¹ denilerek peygamberlerin tamamının, bir görevinin de uyarıcı olduğu belirtilmiştir. Başka bir ayette ise, Hz. Peygamber'e hitaben, "(Ey Muhammed!) Biz, Allah'a karşı gelmekten sakınanları Kur'an ile müjdeleyesin, inat eden bir topluluğu da uyarasın diye, onu senin dilin ile (indirip) kolaylaştırdık"²² buyrulurken, Hz. Peygamber'in uyarıcı olarak gönderildiği vurgulanmıştır. Konuyla alakalı bir diğer ayette "Onlar düşünmediler mi ki (çok iyi tanıdıkları, kendileriyle iç içe yaşamış olan) arkadaşlarında (Peygamberde) delilikten eser yoktur. O ancak apaçık bir uyarıcıdır."²³ buyrulurken Hz. Peygamber'in insanları uyarıcı olduğu bildirilmektedir. Uyarmanın önemi ile ilgili diğer bir ayette, "Biz onu (Kur'an'ı) hâk olarak indirdik ve o da hâk ile indi. Seni de ancak müjdecî ve uyarıcı olarak gönderdik"²⁴ buyrulurken, Hz. Peygamber'in insanları uyarma görevinin bulunduğu belirtilmiştir. Sözü edilen husus açık bir şekilde, "De ki: Gerçekten ben, apaçık bir uyarıcıyım"²⁵ ayeti ile ortaya konmaktadır.

Hz. Peygamber'in uyarıcı olduğunu ifade eden daha birçok ayet bulunmaktadır. Konunun sınırları dışına çıkmamak adına belirtilen ayetler yeterli görülmektedir. Allah, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren iman, ibadet, kâmil ahlâk ve güzel yaşayış konularında, insanlara yol gösterici olmaları ve aksi şekilde davranışta bulunanların

²¹ Nisâ, 4/165.

²² Meryem, 19/97.

²³ A'râf, 7/184.

²⁴ İsrâ, 17/105.

²⁵ Hicr, 15/89.

karşılaşacakları problemlerle ilgili uyarılarda bulunmaları için birçok peygamber göndermiştir. Hz. Peygamber'in de bu elçilerden biri olduğunda şüphe yoktur.²⁶ Buradaki asıl mesele Kur'an'ın tebliğ ve uyarma ilkelerinin genç nesle nasıl aktarılacağıdır.

2.2. Hadislerde Hz. Peygamber'in Uyarıcılığı

Rasulullah'ın hayatına bakıldığında, uyarıcılık görevini daima yerine getirdiği görülmektedir. Yaşadığı olaylar, yapılan hatalar karşısında, gün içinde karşılaştığı durumlarla ilgili insanlara birçok uyarıda bulunmuştur.

Öğrenmeye ve öğretmeye çok önem veren Hz. Peygamber, insanları uyararak onlara bir şeyler öğretmeyi arzuladığı gibi, insanların içindeki öğrenme arzusunun da canlı olmasını istemiş, bu husus üzerinde titizlikle durmuştur. Onun, insanların birbirlerini uyarması gerektiği ile alakalı olarak zikrettiği sözlerini bilmemiz için aşağıda verilen rivayet önem arz etmektedir.

Abdurrahman b. Ebzâ anlatıyor: "Hz. Peygamber bir gün insanlara hitap etti. Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra Müslümanlardan bazı grupları zikredip onlara hayır duada bulunarak şöyle buyurdu: 'Bir gruba ne oluyor da, komşularını bilgilendirip öğretmiyor, onların İslâm'ı anlamalarına yardımcı olmuyor, iyiliği emredip kötülükten sakındırmıyorlar. Diğer topluluğa da ne oluyor da, komşularından öğrenmiyorlar. Bilgilenmiyor, İslâm'ı anlamaya çalışmıyorlar? Vallâhi, ya bir grup komşularına öğretecek, onları bilgilendirecek, İslâm'ı anlamalarına yardımcı olacak, iyiliği emredip kötülükten sakındıracak; diğer grup da komşularından öğrenecek, bilgilenecek, İslâm'ı anlamaya çalışacak; ya da daha bu dünyadayken onların cezalarını vereceğim.' Hz. Peygamber bu konuşmasının ardından minberden indi ve evine girdi. Bazıları dediler ki: 'Bunlarla kimi kastetti dersiniz?' Diğerleri 'Bu sözlerle Eş'arî kabilesinden olanları kastettiğini sanıyoruz. Çünkü onlar fakîh insanlardır, bedevî ve su etrafında oturan cahil ve görgüsüz komşuları vardır.' dediler. Bu söz Eş'arîlere ulaşınca Rasulullah'a ulaştılar ve 'Yâ Rasulullah! Bir topluluğu hayırla yad ettin, bizleri ise kötü andın. Bizim durumumuz nedir?' diye sordular. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: 'Ya bir grup komşularını bilgilendirecek, onların İslâm'ı anlamalarına yardımcı olacak, iyiliği emredip kötülükten sakındıracak; diğer grup da komşularından öğrenecek, İslâm'ı anlamaya çalışacak, bilgilenecek; ya

²⁶ Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Tefsiri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012), 3:370.

da daha bu dünyadayken onların cezalarını vereceğim.’ Onlar ‘Yâ Rasulullah! Başkalarının anlamasına yardımcı mı olacağız?’ diye sordular. Hz. Peygamber sözünü tekrar etti. Onlar yine ‘Başkalarının anlamasına yardımcı mı olacağız?’ sorusunu tekrar ettiler. Hz. Peygamber de aynı cevabı tekrarladı. Onlar ‘Bize bir sene müddet veriniz.’ dediler. Hz. Peygamber de komşularını bilgilendirip, öğretmeleri ve anlamalarına yardımcı olmaları için onlara bir yıl müddet verdi. Hz. Peygamber daha sonra şu ayeti okudu: *“İsrâîloğullarından kafir olanlara, hem Dâvûd’un hem de İsâ b. Meryem’in diliyle lanet olundu. Bunun sebebi, isyan etmeleri ve hakkın sınırını aşmış olmalarıydı. Onlar birbirlerini, yapmış oldukları fenalıktan alıkoymazlardı. Gerçekten ne kötü iş yapıyorlardı.”*²⁷

Hz. Peygamber’in yukarıda zikredilen hadisinde vurgulanan temel nokta, hatalı bir durum karşısında uyarıcılık görevini ifa etmenin önemidir.

Hz. Peygamber’in tüm hayatının, insanları kötülüklerden sakındırma, iyiliklere yönlendirme, bilmediklerini öğretme amacıyla toplumu uyarma ile geçtiğine şahitlik etmekteyiz. Bu bölümde Onun tüm uyarılarına yer vermek konu dışına çıkmak olarak değerlendirileceği ve bir sonraki bölümde Onun uyarma metotlarını incelerken örnekler verileceği için bu başlık altında iki örnekle yetinilecektir.

3. Hz. Peygamber’in Öğrenme, Öğretme ve Uyarma Yöntemleri ve “Ben Nesline” Etkisi

3.1. Uyarılar Konusunda İtidalli Olmak

Kuşaklar arasında kıyaslama yapıldığında, nasihate, öğüte ve uyarıya kapalı bir tavırla hareket eden Z kuşağı karşımıza çıkmaktadır. Yaşanılan çağın, teknolojinin, sosyal medyanın ve daha sayamayacağımız birçok faktörün de etkisiyle gençler sadece kendi mutluluğuna odaklanmakta, toplum ve insanlar için önemsenen değer yargıları hiçe sayılmaktadır. Hal böyle olunca günümüz gençlerine uyarıda bulunmak bir hayli zorlaşmakta ve bu sebeple yapılacak uyarılar konusunda bıktırıcı olmamak, orta yolu tutuyor olmak önem arz etmektedir. Bunu sağlayabilmek için peygamberî bir sabır ve tarzı bireysel ve kurumsal olarak tesis etmek gerekir. Bu konuda Hz.

²⁷ Mâide, 5/78,79. Rivayet için bkz. Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id* (Riyad: Mektebet-ü Dâru't-Tahavî), 1:64; Abdülazîm İbn Abdulkavî el-Münzirî Ebu Muhammed, *et-Terğîb Ve't-Terhîb*, thk. Muhammed Nâsirüddin Elbânî (Riyad: Mektebetü'l-Meârif, 2003), 1:113-114.

Peygamber'in "Müjdeleyin, nefret ettirmeyin; kolaylaştırın, zorlaştırmayın!"²⁸ hadisi yol gösterici olmaktadır. Ebû Zekeriyâ en-Nevevî (676/1277), bu hadisin şerhinde, İslam'a girmek isteyen insanlara dinin kolaylaştırıcı yönü gösterildiğinde o insanın dine ısınmasının daha kolay olacağını belirtmektedir. İnsanların az amel ile başlamasına rağmen aldığı lezzet neticesinde sonradan ibadetlerini artıracığını bizlere aktarmaktadır.²⁹ Bu hadisin ifade ettiği anlamı sadece dine yeni girenler ile sınırlamamak gerekir.

Hz. Peygamber ümmetini aşırılıktan kaçınma konusunda uyarmıştır. "Sözde ve işte aşırı gidenler helâk oldu"³⁰ buyurarak sözü çok söyleyip usandırmamak ve davranışlarda aşırıya kaçmamak konusunda itidalli davranmaya teşvik etmektedir.

Hz. Âişe de Hz. Peygamber'in seçenekler arasında mümkün olduğu kadar kolay ve orta yollu olanı tercih ve tavsiye ettiğini aktarmaktadır.³¹ Bıkmamak ve bıktırmamak adına, tavsiyede, uyarıda ve davranışta aşırıya kaçmadan kolay olanı tercih etmenin, insan fitratına en uygun yöntemlerden olduğu anlaşılmaktadır.

Teknoloji, arkadaş çevresi, sosyal medya ve online oyunlar çemberi içinde yetişmekte olan, zaman ve emek harcamak konusunda oldukça zorlanan bir gençliğimiz var. Bu yeni nesle orta yolu tutarak, bıktırıp usandırmadan, sabırla ve sevgiyle yol göstermek son derece önemlidir.

3.2. Tedrici Olarak Bilgilendirme

Bu konuyu itidalli olmak yönteminin ardından zikretmiş olmamızın sebebi iki metodun da aslında gençleri usandırmayan bir mahiyet arz etmesidir. Hz. Peygamber'in öğretim metotlarından biri de bilgilendirme yapılacak olan konuyu, muhataba bölüm bölüm iletmektir. Günümüz gençlerinin, çabuk sıkıldığı göz önünde bulundurulduğunda bu yöntemin gençlere yapılacak uyarılarda oldukça önemli olduğu söylenebilir.

²⁸ Ebû'l-Huseyn Muslim b. Haccâc b. Muhammed el-Kuşeyrî, *Sahih*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâki (Beyrut: Dâru'l-İhya-i Turâsî'l-Arabî, ty.), c. 5, "Cihad ve siyer", hadis no. 6; Ebu Dâvud Süleyman Eş'as es- Sicistani, *Sünen*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid (Beyrut: Mektebetü'l -Asriyye), c. 4, hadis no: 4835.

²⁹ Ebû Zekeriyâ Yahyâb. Şeref b. Murî en-Nevevî, *Minhâc fî Şerhi Sahihi Muslim*, çev. M. Beşir Eryasoy (İstanbul: Polen Yayınları, 2012), 12:41.

³⁰ Muslim, *Sahih*, c. 4, "İlim", hadis no. 7; Ebu Dâvud, *Sünen*, c. 4, hadis no. 4608. Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdi Abdülmecîd es-Selefi (Kahire:Dâru İhyâi't-türâsî'l-Arabî t.y.), c. 25, hadis no: 10368.

³¹ Muslim, *Sahih*, "Cihad", hadis no: 4; Ebu Dâvud, *Sünen*, "Edeb", hadis no: 17.

Ashabın gençlerinin Hz. Peygamber'in öğretim yöntemlerini içeren sözlerinden de anladığımız üzere, O zihinlere yerleştirme, davranışlara dönüştürme açısından konuları önem sırasına ve yerine göre iletmiştir. Bununla ilgili olarak Cundeb b. Abdillâh diyor ki: "Hz. Peygamber ile birlikteyken ergenlik çağında gençler idik. Kur'an'ı öğrenmeden önce imanı öğrendik. Kur'an'ı daha sonra öğrendik ve onun sayesinde imanımız arttı." ³² Bu örnek hadis gençlere yaklaşım noktasında izlenecek yolun mahiyeti hakkında bilgi vermektedir.

Ayrıca bu hadis günümüz gençlerine hitap etme açısından, uyarıcı rolündeki bireyler için oldukça önemlidir. Abdülfettâh Ebû Gudde bu rivayetle ilgili, "Dinin hükümlerini birden istemek insanlarda nefrete ve kaçışa sebebiyet verir. Keza bütün bilgileri öğrenciye birden vermeye çalışmak da tamamının heba edilmesine neden olur." ³³ Değerlendirmesi gençleri bıktırmamak gerektiğine aksi takdirde neticenin güzel olmayacağına dikkat çekmektedir.

Gençlere evvela iman konusunda detaylı anlatım ve uyarıların yapılması gerekir. Daha sonra bıktırmadan, özenle ve sabırla elden gelebilecek tüm çabalar bu bağlamda seferber edilmelidir. Bu detaylı anlatımı birçok farklı yöntem ile desteklemek gerekmektedir. Bunun için iman konularındaki anlatım şeklini sosyal medya kullanımı, teknolojik imkânlardan yararlanarak video hazırlığı şeklinde sevdirek, usandırmadan ortaya koymak gerekmektedir. Özellikle soyut bir kavram olan iman konusunda hazırlanmış bir görsel, video, animasyon anlatım metodunun etkili olmadığı "Ben Nesli" bireyleri için faydalı olacaktır. Öte yandan yapılabilecek etkinlikler (kamp, sosyal faaliyetler, spor faaliyetleri) ile birlikte imanî yönden bireyi düşünmeye sevk edecek çıkarımlarda bulunmak birlikte paylaşılan duyguların etkisiyle unutulmayacak bir hâl alabilecektir. Bu yöntemin genel insan psikolojisini olumlu şekilde etkilemesi Z kuşağında da başarı sağlayacağı kanaatini uyandırmaktadır.

3.3. Yaşantı ve Ahlak ile İslam'a Isındırmak

Sevmek, bir şeyi isteyerek yapmanın ön şartıdır. Sevilen bir iş, birey tarafından özveriyle yapılacak ve burada herhangi bir zorlama olmayacaktır. İman ve ibadetler konusunda ortaya çıkabilecek zorlama veya zorlanmalar, kişinin İslam'dan soğumasına sebep olabilmektedir.

³² Ebu Dâvud, *Sünen*, "Kitabut tahare", c. 1, hadis no:86; İbn Mâce, *Sünen*, "Kitabu'z-zebaih", c. 2, hadis no: 86.

³³ Abdülfettâh Ebû Gudde, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed ve Öğretim Metodları*, çev. Enbiya Yıldırım (Ankara: Takdim Yayınları, 2020), 67.

Bunun için, gençlere İslam'ı sevdirmek uyarıcının amaçları arasında yer almalıdır. Sevdirmek için de uyarının yaşantısı özenli, temiz ve örnek alınabilecek şekilde olmalıdır.

Aşkın bir kaynaktan gelen dinî ahlak kurallarının pratiğe geçirilmesinde Hz. Peygamber'in örneğinin büyük önemi vardır. Ay'ın da belirttiği gibi, kutsalı beşerî sahaya indirmekte zorluk çeken bir insan, Kur'an'ın ahlakî yönlendirmesini kolayca hayata geçirmekte zorlanabilir. Ancak İslam'ın şansı Kur'an ahlâkının Hz. Peygamber ve onu görerek örnek alan ilk Müslüman neslin hayatında pratiğe kavuşmuş olmasıdır. Hz. Muhammed'in "Ben güzel ahlâk tamamlamak için gönderildim" bu örneğin ilkesel ifadesidir.³⁴

Kişileri etkileyen şey sözlerden çok davranışlardır. Yaşantı, ahlâk ve iyi hâl muhatabı etkileyecek olan temel niteliklerdir. Ne kadar uyarı yapılırsa yapılsın, sözler, davranış ve ahlâk ile desteklenmediği müddetçe muhataba etki etmeyecektir veya başka bir deyişle tesiri uzun soluklu olmayacaktır ve hatta ters etki oluşabilecektir. Günümüzde birçok kötü örneğe şahit olan gençlere, iyi örnek olmaya çalışmak, Hz. Peygamber'den insanlığa kalmış olan en büyük miraslardandır. O'nun ahlâkı Kur'an'dı. O üsve-i hasene-idi. Kur'an-ı Kerim'de;

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

"Andolsun, Allah'ın Rasulünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." buyrulmaktadır.³⁵

Hız. Peygamber'in bir emir geldiğinde, ona öncelikle kendisinin uyduğunu, bir davranıştan nehyettiği vakit kendisinin bu davranıştan kaçındığı bilinen bir husustur. Gençleri uyarırken benimsenmesi gereken en önemli kurallardan biri de budur. Uyarıda bulunulan konu ne ise, öncelikle onu bizzat ikazı yapacak olan kişi davranışlarıyla ortaya koyarak örneklik teşkil etmeli ve bunu hayat tarzı haline getirmelidir. Hz. Peygamber'in ibadetleri öncelikle bizzat kendisi yerine getirerek ashabına örnek olduğuna meselâ abdestin nasıl alındığını soran bir sahabeye bir kap ile su isteyerek abdestin nasıl alındığını uygulayarak gösterdiği bilinmektedir.³⁶ Benzer şekilde hadis kaynaklarında sabah namazını kaçırdıklarında nasıl

³⁴ Rahim Ay, "Konfüçyüsçü Ahlâk ile İslam Ahlakının Mukayesesi", *Daniname Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi* 2 (2021): 171-172.

³⁵ Ahzâb, 33/ 21.

³⁶ Muslim, *Sahih*, "Müsâfirin", hadis no: 294; Nesâi, *Sünen*, "Tahâret", hadis no: 108.

davranılması gerektiğini³⁷, duanın ne denli önemli olduğunu kavratmak için sürekli dua ettiği³⁸ yanlış davranış karşısında sinirlenmeden tek tek nazikçe anlatarak³⁹ uyarılarda bulunduğu da aktarılmaktadır.

Örnek olmanın ve örnek alınmanın ne denli önemli olduğunu bilerek hareket etmek, uyarılarımızda başarılı olmayı sağlayacak önemli etkenlerden olup hayati önem taşımaktadır. Aksi takdirde uyarılar bir neticeye varamayacak ve hatta olumsuz sonuçlarla karşılaşmaya dahi sebep olabilecektir. Günümüz gençlerinin karakter yapısı ve yetişme tarzı göz önüne alındığında uyarma görevini yapan kimselerin sözleri ile davranışları arasında bir tutarlılık olmalıdır.

3.4. Bireysel Farklılıklar Konusunda Dikkatli Olmak

Bireylerin içinde doğup büyüdüğü ortam, zihni arka plan ve hazırbulunuşluklar farklılık arz eder. Özellikle çağımız gençlerinin yaşadığı ortam, sosyal çevre ve arkadaşlıkları, değer verdikleri ahlaki, insanî, toplumsal normların önceki nesillerden çok farklı olduğu göz ardı edilmemelidir.

Hz. Peygamber soru soran muhatapların bilgi seviyesine, yaşına, yaşadığı ortama dikkat eder kişilerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak hareket ederdi. Örneğin; “Sadakanın hangisi üstündür?” diye soran Ebu Hureyre’ye: “Fakir olanın güç ve kuvvetiyle yardımda bulunmasıdır.”⁴⁰ buyururken, benzer soruyu soran Sa’d b. Ubâde; “Su çıkartmaktır”⁴¹ tavsiyesinde bulunmuştur. Bunun ise temel sebebinin, Ebu Hureyre’nin son derece fakir, Sa’d b. Ubâde’nin ise bir kabile reisi ve buna bağlı olarak zengin bir kişi⁴² olduğu düşünüldüğünde şahıslar arası farklılıklar ve kişiye uygun cevap verme gibi bir düşüncenin olduğu anlaşılır.

³⁷ Muslim, *Sahih*, “Mesâcid”, hadis no: 309; Ebu Dâvud, *Sünen*, “Salât”, hadis no: 11; Tirmizi, *Sünen*, “Tefsîru Süre”, hadis no: 20; İbn Mâce, *Sünen*, “Salât”, hadis no: 10.

³⁸ Ebû Dâvûd, *Sünen*, “Tahâret”, hadis no: 52; “Libâs”, hadis no: 1; Tirmizî, *Sünen*, “Deavât”, hadis no: 13; Muslim, *Sahih*, “Zikir”, hadis no: 75.

³⁹ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, *Müsned-i Ahmed er- Risalei*, thk. Abdullah İbn Abdulmuhsin et-Türki (Beirut: Müessesetü'r-Risale, 2001), hadis no: 22211.

⁴⁰ Ebu Dâvud, *Sünen*, “Zekat”, hadis no: 1677; Nesai, *Sünen*, “Zekat”, hadis no: 2487; Ebu Muhammed Abdullah ed- Dârimî, *Sünen* (İstanbul: Madve Yayınları, 1996), “Salat”, hadis no: 1431.

⁴¹ Ebu Dâvud, *Sünen*, “Zekat”, hadis no: 1679, 1681; Nesâi, *Sünen*, “Vesaya”, hadis no: 3604; İbn-i Mâce, *Sünen*, “Edeb”, hadis no: 3684.

⁴² Mehmet Azimli, “Sa’d b. Ubâde”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35: 377.

Hz. Peygamber, konuşmalarında muhatabın yaşını, kültürünü, eğitim seviyesini, sosyal statüsünü ve cinsiyetini göz önünde bulundurmıştır. Buna işaret eden diğer bir rivayette şöyle buyrulur: “İnsanlarla akli seviyelerine göre konuşmakla emrolunduk.”⁴³ Bu hadiste bireylerin seviyelerine uygun konuşmanın önemi açıkça dile getirilmiştir.

Hz. Peygamber'in uyarı metotlarını, günümüz gençlerine uygulama noktasında çaba sarf ederken, gençlerin daha önce de ifade edildiği gibi, kişilik ve karakter yapılarına dikkat edilmesi elzemdir. Bu karakter yapılarına binaen, uyarılarda takip edilmesi gereken yolların, birden çok olduğunu ve kişiden kişiye farklılık arz ettiğini göz ardı etmemek gerekmektedir. Bununla alakalı olarak günümüz gençlerinin bir kısmının sorumluluktan kaçmakta, kolay olanı tercih etmek şeklinde davrandığını bilerek hareket edilmelidir. Ayrıca, günümüz gençlerinin akla verdiği önemin azımsanmayacak seviyede olduğunu bilerek, önce davranışı sevdirecek ve hoş gösterecek akli deliller getirmeye önem verilmelidir. Gençlerin eğitiminde ihtiyaç analizlerinin yapılması, kimin neye ihtiyacı olduğu tespit edildikten sonra hareket edilmesi gerekir.

3.5. Akla Yatkın Açıklamalar Yapmak

Teknolojinin ve bilimin bu denli gelişmiş olduğu, akla verilen önemin oldukça arttığı günümüzde, uyarıların tesiri açısından dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise gençlere uyarılarda bulunurken, akli göz ardı etmemek ve hatta belki her şeyden önce işin içine dâhil etmektir. Yapılacak kısıtlamalar ya da teşviklerde gerekçeyi önceden ifade etme konuyu akla yatkın hale getirecektir. Bu hususun, Hz. Peygamber tarafından da oldukça önemsendiği bilinmektedir.⁴⁴

Hz. Peygamber, gençlere evlenmeleri yönünde tavsiye niteliğinde uyarıda bulunurken, “Çünkü evlenmek, gözü haramdan çevirmek ve iffeti korumak için en iyi yoldur. Evlenme imkânı bulamayanlar da oruç tutsun. Çünkü orucun, kişi için şehveti kesme özelliği vardır.”⁴⁵ buyurarak, evliliğin hangi olumsuz sonuçlara kapıları kapattığını

⁴³ Muhammed b. İsmail Ebû Abdullah Buhâri, *Câmiu's-Sahîh*, thk. Mustafa Dîb el-Bugâ (Beyrut: Dâru'l-İbn Kesir, 1987), “Edeb”, hadis no: 34; Ebu Dâvud, *Sünen*, “Edeb”, hadis no: 20.

⁴⁴ Tirmizî, *Sünen*, “Deavât”, hadis no: 101;

⁴⁵ Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim İbn Ebî Şeybe, *Musned*, thk. Adil ibn Yusuf (Riyad: Daru'l-vatan, 1997), c. 2, hadis no. 252; Buhâri, *Sahîh*, “Nikah”, hadis no. 3; “Savm”, hadis no: 10 ; Tirmizî, *Sünen*, “Nikah”, hadis no: 1; Müslim, *Sahih*, “Nikah”, hadis no: 1.

gözler önüne sermektedir.

Gece namazını ihmal etmemekle ilgili bir uyarıda bulunurken, hemen ardından bu isteğinin sebebini açıklar nitelikte, "...Çünkü o sizden önceki salih kişilerin ısrarla devam ettirdikleri bir gelenektir. Ayrıca o, Allah'a yakınlık sağlar, günahlardan sakındırır, kötülükleri yok eder, vücudu hastalıklara karşı korur."⁴⁶ buyurarak akla hitap edip, gece namazının faydalarından bahsetmiş olması, önce yapılacak olan ibadetin sevilmesini sağlamaktadır.

Başka bir örnekte, Hz. Âişe bir deveye binmiş ve onu sakinleştirmek için yularından sert bir şekilde çekmeye başlamış, bunun üzerine Hz. Peygamber, "Ey Âişe, yumuşak davran! Çünkü rıfk (nezaket) nerede bulunursa onu güzelleştirir, nereden çıkarılıp alınırsa o da çirkinleşir."⁴⁷ buyurarak, Hz. Âişe'nin bu davranışını düzeltmek adına sebebini de açıklayarak bir uyarıda bulunmuştur.

Tavsiyeleri, teşvikleri veya sakındırmaların, akla yatkın hale gelmesi için sebebini açıklama yönteminin, Hz. Peygamber tarafından sık sık kullanılmış olduğu bilinmelidir. Sebebini açıklayarak akla hitap etme yöntemini, gençlere, özellikle akla bu denli önem verilen bir zamanda doğmuş ve yetişmiş gençlere, uyarıda bulunurken dikkat edilmesi gereken bir metot olarak benimsemek gerekmektedir. İzah edilmeden, amaç ortaya konmadan yapılan bilgilendirme, açıklama veya bir şeyin yanlış veya doğruluğunun gençlere bildirilmesi, faydadan çok, beklenmedik olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına sebep olabilir.

3.6. Beden Dili Kullanımı ve Dokunsallık

İletişimde kişi çoğu zaman mesajları sözleriyle vermez. Sözlerden daha da etkin olan mesaj iletme yöntemi, bedendir. Bedenimizde bilinçsizce meydana gelen ruh halimizi ve hislerimizi aktaran belirtilere jest ve mimikler denir.⁴⁸ Mimik, "Bir duygu ve düşüncenin yüz hareketleriyle anlatılması" demektir. Mimik, bir duyguyu veya

⁴⁶ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn Alî Beyhaki, *Sünen-i Kübra*, thk. Muhammed Abdulkadir (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l İlmiyye, 2003), hadis no: 4319; Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Hâkim en-Nisâbü'rî, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, thk. Mustafa Abdulkadir (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990), c. 4, hadis no: 1156; Tirmizî, *Sünen*, "Deavât", hadis no: 101.

⁴⁷ Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, thk. Kemal Yusuf (Riyad: Mektebet'ür-Rüşd, 1409H), c. 7, hadis no: 25304; Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Cihâd", hadis no: 1; "Rıfk", hadis no: 4808; Müslim, *Sahîh*, "Birr", hadis no: 79.

⁴⁸ Yusuf Macit, "Beden Dili: Hz. Peygamber Örneği", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 1 (2012): 33.

düşünceyi anlatmak ve duyguları pekiştirmek için kullanılır.⁴⁹ Jest, daha ziyade bedenın el, kol, kafa gibi organları ile yapılan ve bir duygu halini, bir tepkiyi ya da cevabı olanı dışı vuran davranışlar olarak tanımlanabilir.⁵⁰ Beden dili ise bunları içeren güçlü bir sözsüz iletişim şeklidir.

İnsanlarla iletişim kurmak, onlara anlatılacak konuları aktarmak ya da dikkat etmeleri gereken konularda uyarılarda bulunmak, sözcükleri arka arkaya düzenli bir şekilde yerleştirmekten ibaret değildir. Bir iletişimde kelimelere düşen ağırlık, ortalama %10 iken, ses tonu ve beden dili % 90'lık bir oranı oluşturur. Bu da verilecek mesajın %90'lık kısmının kelimeler dışında beden diline ait olduğunu göstermektedir.⁵¹ Beden dilinin iletişimdeki gücü kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Duygu ve düşüncelerin aynası olan gözler beden dilinin en dikkat çekici organıdır. Karşılıklı mesaj alışverişinde oldukça etkin bir rol oynamaktadır. İletişim noktasında, Hz. Peygamber'in bakışlarını özenle kullanmış olduğu bilinmektedir. Günümüzde görgü kuralları arasında da oldukça önemli bir yere sahip olan, muhatap ile konuşurken bütün vücutla ona yönelme, sadece başı çevirerek geçiştirmeme kuralı, Hz. Peygamber tarafından uygulanmakta olan bir yöntemdir.⁵²

Duyguların yüze yansımaları ise, mimiklerden okunmaktadır. Hz. Peygamber'in, memnuniyet, kızgınlık ve hoşlanmama duygularının yüzünden okunduğunu, sahabilerin haber vermelerinden anlamak mümkündür. Sahabiler arasında peygamberlerin üstünlükleri konusunda çıkan tartışma üzerine oraya gelen Hz. Peygamber, olaydan memnuniyetsizliğini hem yüz ifadesindeki kızgınlıkla hem de orada bulunanlara toprak saçarak göstermiştir.⁵³ Bu hadiste Hz. Peygamber'in kızgınlığını göstermiş olması sebebiyle ortaya çıkan toprak saçma eylemi günümüz gençleri için uygulanabilir bir yöntem

⁴⁹ Filiz Tan Çevik, "Mimik Nedir?", *Edebiyatta Jest ve Mimik*, ed. Ümral Deveci ve Ahmet Akgöl (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020), 9.

⁵⁰ S. Handan Ergiydiren Doğan, "Jest/Tavır nedir?", *Edebiyatta Jest ve Mimik*, ed. Ümral Deveci ve Ahmet Akgöl (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020), 1.

⁵¹ Mahmut Kavaklıoğlu, "Sergilediği Beden Dili Açısından Hz. Peygamber", *Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3, no. 6, (2004): 53.

⁵² Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre et-Tirmizî, *Şemâli Şerife*, sad. Mehmet Sadık Aydın (Ankara, Hilal Yayınları, ty.) ; 23.

⁵³ Buhârî, *Sahih*, hadis no: 3414; Muslim, *Sahih*, "Fedâil", hadis no: 159; Ebû Abdurahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali. en- Nesâî, *Sünen-ü Kübra*, thk. Abdullah ibn. Abdulmuhsin et-Türki (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2001), hadis no: 11394.

olmamaktadır. Yaşadığı zamanın ve dönemin insanların belki doğal karşılayacağı bu davranış şekli günümüzde hoş karşılanmamaktadır. Burada dikkat çekilecek nokta Hz. Peygamber'in kızgınlığını ifade etmiş olmasıdır. Cabir b. Abdillah da, "Hz. Peygamber hitap ettiği zaman gözleri kızarır, sesi yükselir, sanki bir orduyu uyarıyormuşçasına celallenirdi." diyerek, Hz. Peygamber'in duygularını beden dili ile ifade ettiğini aktarmaktadır.⁵⁴

Hz. Peygamber torunu Hasan'ı öpüp okşadığı sırada gelen bir bedevî, Akra b. Hâbis "Benim on çocuğum var, bunlardan hiç birini öpmüş değilim." deyince, çocuklara gösterilmesi gereken şefkati onlardan esirgemiş olması sebebiyle hayretinin yüzünden okunmasıyla, "Merhamet etmeyene merhamet edilmez." buyurarak, bu duygusuzluk durumundan hoşlanmadığını açıkça belirtmiştir.⁵⁵ İnsan doğası gereği duygular, bazen ister istemez yüz ifadesinde kendini göstermekte, bazen ise davranışlarda yerini bulmaktadır.

Dokunma, iletişimde oldukça önemli bir yere sahip davranış şeklidir. Muhataba verilen değer önemli bir göstergesidir. Verilecek olan mesaj ya da yapılacak olan uyarı öncesi veya sırasında, dokunarak muhabata iletilen mesajın tesiri oldukça artırılmaktadır. Hz. Peygamber'in asırlar öncesinden bu yöntemi uygulamış olduğunu görmekteyiz. Özellikle uygun dokunmaların, çocukların ve gençlerin hayatında oldukça elzem olduğu, günümüzde çok sık vurgulanmaktadır. Hz. Peygamber'in yanında büyümüş olan Enes b. Mâlik anlatıyor: "Peygamber insanların en güzel ahlaklısı idi. Bir gün beni bir işi için göndermek istedi. Ben: Vallahi gitmeyeceğim" dedim içimden de Peygamberin emrettiği yere gitmek istiyordum. Rasulullah'ın yanından çıktım. Sokakta oynayan çocuklara uğradım. Onlara takılıp kaldım. Aradan epey zaman geçti. Birden Peygamberin ensemden tuttuğunu gördüm. Hemen ona baktım. Gülümsüyordu. "Ey Enescik! Gönderdiğim yere gittin mi?" dedi. "Evet gidiyorum, ya Rasulallah", dedim. Enes sözlerine devamla demiştir ki: "Rasulullah'a on yıl hizmet ettim. Her işim onun arzu ettiği şekilde olmuyordu. Yaptığım bir şey için, "Bunu niye böyle yaptın?" Yapmadığım bir şey için de "niye şöyle yapmadın?" demedi. Resulullah beni ne dövdü, ne bana kötü bir laf söyledi ne de yüz ekşitti. Bir kere bile bana öf demedi. Beni hiç bir zaman ayıplamadı."⁵⁶ Enes b. Mâlik'in anlatımından, Hz.

⁵⁴ Muslim, *Sahih*, "Cum'a", hadis no: 43; Beyhaki, *Sünen-i Kübra*, hadis no: 5753.

⁵⁵ Buhârî, *Sahih*, "Edeb", hadis no: 18; Muslim, *Sahih*, "Fedâil", hadis no: 65.

⁵⁶ Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Edeb", hadis no: 1.

Peygamber'in, onun omzundan tutup dokunduktan sonra gereken uyarıyı yaptığına şahitlik etmiş olmaktadır.

Konumuzla alakalı olarak, günümüz gençlerine uygulanabilecek metoda gelince, uygun dokunma tüm zamanların her yaşta bireyleri için önemli olduğu gibi, "Ben nesli" olarak nitelendiren, anne ve babalar tarafından oldukça övülerek ve her istekleri yerine getirilerek büyütülmüş çocuklar ve gençleri için de oldukça etkileyici bir yöntemdir. Önemli görülme, değer verilmeme ve mutlu olmayı yaşamın amacı haline getirmiş olan gençlere, bunun zıddı bir davranışla yaklaşılıyor olmak, uyarı girişimlerinin başarısız olmasına sebep olabilecektir. Belirli sınırlar içerisinde, uyarılardan önce omzundan tutarak, tüm vücutla muhataba yönelerek, başını okşayarak, gözlerinin içine bakarak ve jest ve mimikleri etkin bir şekilde kullanarak verilecek mesajlar ve yapılacak olan uyarılar çok daha etkili ve kalıcı hale gelecektir.

3.7. Önem Sırasına Göre Maddeleme ile Kalıcılığı Sağlamak

Z kuşağı gençlerinin zihinlerini meşgul edecek birçok uğraşı ve akıllarını olumlu yöne kanalize edebilecek birden fazla yol olduğunu, günümüz teknolojilerini göz önünde bulundurarak söylemek mümkündür. "Ben nesli" diye adlandırılan gençlerin, sorumluluklarını yerine getirmekten kaçarak kolay olanı tercih etme, bazı hususlarda tembellik gösterme gibi özelliklerinin olduğu da bilinmektedir. Bu sebeple, günümüz gençlerine öğretilen herhangi bir bilginin, dikkatle dinlenmiş olması ve ya akıllarının bir köşesinde yer etmesi oldukça zor ve çetrefillidir. Buna dayanarak, günümüz gençlerine uyarıda bulunulacağı zaman, konu üzerinde önemle durulması gereken noktaları önem sırasına göre maddelemenin kalıcılığı artırmış olacağı söylenebilir.

Sözü edilen yöntem, Hz. Peygamber'in de sık sık başvurduğu, verimliliği oldukça artıran bir yoldur. "Beş şey gelmeden önce beş şeyin değerini iyi bilmelisin; ihtiyarlığın önce gençliğinin, hastalığından önce sağlığının, yokluğundan önce varlığının, meşguliyetinden önce boş vaktinin ve ölümünden önce hayatının."⁵⁷

⁵⁷ Hâkim en-Nisâbüri, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, thk. Mustafa Abdulkâdir Atâ (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-ilmîyye, 1990), c. 4, hadis no: 7846; Ebû Abdîrrahmân Abdullâh b. el-Mübârek b. Vâzih el-Hanzalî el-Mervezî, *ez-Zühd ve'r- Rekaik*, thk. Habîbu'r-Rahman el-Azami (Beyrut: Daru'l Kütübü'l- İlmîyye), c. 1, hadis no: 2; İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, c. 7, hadis no: 34319; Nesâî, *Sunen-ü Kübra*, hadis no: 11832.

hadisi bu yöntemle örnek olabilecek niteliktedir. Bu metotla uyarının pek çok hadis örneği bulunmasına rağmen burada örnek olması açısından birkaç tanesini aktarmak yeterli görülmektedir. Hz. Peygamber, bir münafığın özelliklerini söylerken “Şu dört özellik kimde bulunursa o, tam bir münafık olur. Kendisine bir şey emanet edildiği zaman ona ihanet eder, konuştuğunda yalan söyler, söz verince sözünden döner, düşmanlıkta haddi aşar, haksızlık yapar.”⁵⁸ bahsi geçen davranışlar hususunda dikkat edilmesi noktasında uyarı olarak bu dört özelliğin sayıldığı hadis, “Yüce Allah dört kimseye öfkelenir; Çok yemin eden satıcı, kibirli fakir, zina eden ihtiyar ve zalim yönetici.”⁵⁹ zikredilen dört sınıf insandan olmamak adına uyarı niteliğinde olan hadis, “Lânetlenmeye neden olan üç şeyi yapmaktan sakının. Su kaynaklarının çevresine, yol ortasına ve gölgelik yerlere abdest bozmaktan”⁶⁰, temizlik konusunda dikkat edilmesi gereken davranışlar hususunda uyarı niteliği taşıyan hadis sözü edilen yöntemin örneklerindedir. Günümüz gençlerine yapılacak olan uyarılarda, bahsi geçen yöntemi kullanmaya özen göstermek kalıcılığı artırabilir, hatırda kalan noktalar yeri ve zamanı geldiğinde ortaya çıkabilir.

3.8. Empati Kurdurmak

Empati, bireyin bir süreliğine karşıdaki kişinin yaşantısı ve gözüyle dünyayı görmesi⁶¹ ya da bireyin, kendi zihninde ya da içinde, başka bir kişinin rolünü kabul edip, benimsemesi, tecrübe etmeksizin anlayabilmesidir.⁶² Bu şekilde düşünüldüğünde, herhangi bir davranışı gerçekleştirmeden önce, muhatabın duygularıyla ve gözüyle edinilen bakış açısı, kişiyi bu davranışın sonuçlarını düşünmeye itmektir. Yapılan hatalı davranışın muhatabı etkileme olasılığı var ise kişiyi davranışın yanlış olduğuna ikna etmenin ve bu davranış veya davranışlardan vazgeçirmenin en güzel yollarından biri de empati

⁵⁸ Buhârî, *Sahih*, “İman”, hadis no: 24; “Mezâlim”, hadis no: 17; “Cizye”, hadis no: 17; Muslim, *Sahih*, “İman”, hadis no: 106; Ebû Dâvûd, *Sünen*, “Sünnet”, hadis no: 15; Tirmizî, *Sünen*, “İman”, hadis no: 14; Nesâî, *Sünen*, “İman”, hadis no: 20.

⁵⁹ Nesâî, *Sünen*, “Zekât”, hadis no: 77.

⁶⁰ Ebû Dâvûd, *Sünen*, “Tahâret”, hadis no: 14.

⁶¹ Doğan Cüceloğlu, *İyi Düşün Doğru Karar Ver* (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2001), 216.

⁶² Ahmet Cevzici, *Felsefe Terimler Sözlüğü* (İstanbul: 2000), 112; Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay – Derya Kömürçü (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999), 193. (nakleden: Seyyid SANCAK, “Kur’an Perspektifinde Din Eğitiminde Sosyo-Kültürel Farklılıkları Anlamlandırma Sürecinde “Empati” Kavramı”, *derglabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi)* 3, no. 6, (2015): 49.

kurdurmaktır.

Daha önceki bölümlerde Z kuşağı bireylerinin özelliklerinden söz edilirken, gençlerin sadece kendi mutluluklarına odaklandıklarından ve bu özelliğin törpülenmesi için gerekli olan yöntemin, onların empati yeteneğini geliştirmek ve bu minvalde onları eğitmek olduğuna vurgu yapılmıştı. Dünyanın bireyin kendisinden, kendi duygularından ibaret olmadığını kabul etmek aslında temel insani görevlerden olmasına rağmen bu durum, günümüz gençlerinin geliştirilmeye muhtaç yönüdür. Muhatabın duygu durumuna dikkat çekerek yapılacak bir yönlendirme, oldukça destekleyici ve etkileyici olabilir.

Hayatın nasıl düzenleneceğinin, insan ilişkilerinin, iletişim şeklinin en güzel temsilcisi olan Hz. Peygamber'in, öğretim metotları arasında sözü edilen yöntemin de olduğunu bilinmektedir. Bununla alakalı olarak, zina etmek için kendisinden izin isteyen genci karşısına alarak, ona sırasıyla, annesi, kızı, kız kardeşi, halası ve teyzesiyle bir başkasının zina etmesine razı olup olmayacağını sorduktan sonra bu gencin her soruya 'Hayır' cevabını vermesi üzerine, hiçbir kimsenin böyle bu duruma razı olmayacağını sakın bir şekilde anlatmıştır ve empati yoluyla gencin bu fikirden uzaklaşmasını sağlamıştır.⁶³ Bu hadiste gençlerle iletişim noktasında dikkatimizi çekmekte olan bir diğer husus ise, Hz. Peygamber'in, gençlerin yapısı gereği yönelimlerini iyi okuyarak bu soru karşısında sinirlenmeden, sakince, düşünmeye teşvik etmiş olması ve yaşanan olay karşısında gelen soruya rağmen, gence şefkatle yaklaşmış olmasıdır.

3.9. Kıssa Anlatım Metodu

Kıssa, "k-s-s" kelime kökünden türetilmiştir. Kasas, kıssa kelimesinin çoğuludur ve "söylenilen ve sürekli olarak bahsedilen bazı haberler"⁶⁴ anlamını taşımaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de kıssa şeklinde bizlere aktarılan, peygamberlerin hayatlarından kesitler, iyi veya kötü kişilikleri temsil eden ve bazı gerçekleri içerisinde barındıran olaylardır. Kur'ân kıssalarının mükemmel sonuçlar, saygın amaçlar ve yüksek hedefler gibi bazı ayrıcalıkları vardır. Kur'ân kıssaları, saflığın ruha verdiği ve insanoğlunun doğasını süsleyen manevî/ahlâkî

⁶³ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, *Müsned-i Ahmed er- Risalei*, thk. Abdullah ibn Abdulmuhsin et-Türki (Beirut: Müessesetü'r-Risale, 2001), hadis no: 22211.

⁶⁴ Ahmad b. Mohâmmad Ragheb Esfâhânî, *Kur'ân Kelimelerinin Müfredâtü* (Zerâfat Yayınları, 1386H), 671.

parçalardan oluşmaktadır.⁶⁵

Kur'ânî bir metot olan kıssa anlatım metodu, Hz. Peygamber tarafından da kullanılmıştır. Kıssa anlatım metodunun dikkati cezbetme, akılda kalma, etkileyiciliği artırma, eğitimde muhakeme, akıl yürütme, hayal gücünün kullanılması ve örneklik teşkil etme gibi pek çok faydası bulunmaktadır. Özellikle günümüz gençleri için, sözü edilen özellikler önemli bir misyonu temsil etmektedir. Kıssa anlatım metodu aracılığıyla gençler, akıl yürütme ve muhakeme yeteneklerini geliştirmekle kalmayacak aynı zamanda anlatılan kıssalar gençleri etkileyerek saf ve temiz bir örnek olarak gönüllerinde yer edecektir. Yeri ve zamanı geldiğinde, akıllara kazınmış olan bu örnekler ortaya çıkarak, bireylerin davranışlarının olumlu yöne kanalize olmasını sağlayacaktır.

Hz. Peygamber'in kıssa anlatım metoduyla zikretmiş olduğu bir hadis şöyledir:

“Vaktiyle doksan dokuz kişiyi öldürmüş bir adam vardı. Bu zât yeryüzünde en büyük âlimin kim olduğunu soruşturdu. Ona bir rahibi gösterdiler. Bu adam rahibe giderek: “Doksan dokuz adam öldürdüm. Tövbe etsem kabul olur mu?” diye sordu. Rahip: “Hayır, kabul olmaz”, deyince onu da öldürdü. Böylece öldürdüğü adamların sayısını yüze tamamladı. Sonra yine yeryüzünde en büyük âlimin kim olduğunu soruşturdu. Ona bir âlimi tavsiye ettiler. Onun yanına giderek: Yüz kişiyi öldürdüğünü söyledi; tövbesinin kabul olup olmayacağını sordu. Âlim: “Elbette kabul olur. İnsanla tövbe arasına kim girebilir ki! Sen falan yere git. Orada Allah'a ibadet eden insanlar var. Sen de onlarla birlikte Allah'a ibadet et. Sakın memleketine dönme. Zira orası fena bir yerdir”, dedi. Adam, denilen yere gitmek üzere yola çıktı. Yarı yola varınca eceli yetti. Rahmet melekleriyle azap melekleri o adamı kimin alıp götürceği konusunda tartışmaya başladılar. Rahmet melekleri: “O adam tövbe ederek ve kalbiyle Allah'a yönelerek yola düştü”, dediler. Azap melekleri ise: “O adam hayatında hiç iyilik yapmadı ki”, dediler. Bir melek çıkageldi. Melekler onu aralarında hakem tayin ettiler. Hakem olan melek: “Geldiği yerle gittiği yeri ölçün. Hangisine daha yakınsa, adam o tarafa aittir.” dedi. Melekler iki mesafeyi de ölçtüler. Gitmek istediği yerin daha yakın olduğunu gördüler. Bunun üzerine

⁶⁵ Akbar Salchi, “İslami Eğitim ve Öğretimde Kur'an Kıssa ve Hikâyelerinin Rolü”, çev. Mustafa KARA, *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Dergisi* 4, no. 8 (2017):184, erişim: 4 Temmuz 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/390366> .

onu rahmet melekleri alıp götürdü.”⁶⁶

Verilen bu örnek, kısa anlatım metoduyla zikredilerek, her insanın günah işleyebileceğini, asıl dikkati çekmesi gereken hususun günahlardan pişmanlık duymak olduğunu ve günahlarının affının Allah'a ait olduğunu anlatır nitelikte mesajları ve olumlu uyarıları barındıran bir hadistir. Günümüz gençleri üzerinde uyaran rolünü üstlenen bireyler, kıssalar anlatarak ve yapılacak uyarıları hikayeleştirerek, hem gençlerin anlatılanları dikkatle dinlemelerine vesile olacak hem de olumlu örneklerin hayatlarında yer etmesine zemin hazırlayacaktır.

Sonuç

Hz. Peygamber, ilâhî mesajı insanlara iletme, var olan yanlışları ortadan kaldırmak, hatalı yönelimleri düzeltmek üzere nebîlik görevi boyunca, pek çok uyarıda bulunmak durumunda olmuştur. Bu görevini yerine getirirken toplumdaki bireylerle sağlıklı iletişim kurabilmek ve mesajlarını tam manasıyla iletebilmek adına, farklı yöntemlere başvurmuştur. Gerek beden dili kullanımı, gerek sözlerini özenle seçmesi, gerekse sevgi ve şefkatle, yumuşak bir dil ve üslupla hitap ediyor olması, günümüzde inzâr görevini ifa etmek durumunda olan bireyler için yol gösterici olmaktadır. Hz. Peygamber'in takip ettiği yöntemler günümüz gençlerini uyaran bireyler tarafından örnek alınmalıdır.

Z kuşağı gençlerinin, sabırsız olduğu, belli davranışlarda bulunurken çabuk sıkıldığı bilinen bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle, Hz. Peygamber'in bıktırmamak üzerine yapmış olduğu tavsiyeler ve müjdelemenin önemini vurgulayan sözleri uyaran konumunda bulunan kimseler için yol gösterici olmaktadır. Gençleri bıktırmamak adına doğrudan anlatımdan ziyade yaşantılar yoluyla elde edilen durumlardan olumlu sonuçlar çıkararak altyapı oluşturmaya çalışılmalıdır. Zihinlerinin birçok farklı durumla meşgul olması sebebiyle gençlere tavsiyelerde bulunurken, Hz. Peygamber'in kullanmış olduğu bir yöntem olan önem sırasına göre maddelemeler yapmak, zihinlerde kalıcılığı artıracak ve gerekli durumlarda öğrenilen bilgilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayacaktır. Günümüz

⁶⁶ Beyhakî, *Sünen-i Kübra*, hadis no: 5932; Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn Ali Beyhakî, *Şu'abu'l-İmân* (Riyad: Mektebetu'r-Rüşd, 2003), c. 14, hadis no: 6664; Ebû Muhammed b. Ahmed el-Bustî İbn Hibbân, *Sahih*, thk. Şuayb Arnâvutî (Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1993), c. 14, hadis no: 611; Muslim, *Sahih*, "Tevbe", hadis no: 46; Nesâî, *Sünen*, "Tahrîm", hadis no: 2; İbn Mâce, *Sünen*, "Diyât", hadis no: 2.

gençlerinin sorgulayıcı olması sebebiyle ise uyarılan konuya dair açıklamalar, meselenin kolay kabul edilmesini sağlayacaktır. Beden dili kullanımı ise insan psikoloji üzerinde tüm zamanlarda olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır. Etkili beden dili kullanımıyla uyarının gençler üzerinde etkisi artırılabilir. Beden dili gibi uygun zamanlarda gerçekleştirilecek dokunma davranışı uyarının gencin üzerindeki etkisini artıracaktır. Uyarının Hz. Peygamber örneğinde kullanılabileceği bir diğer yöntem olan empati kurmak, her şeyden önce kendi mutluluğunu önceleyen “Ben nesli” gençlerinin eksik yönünü tamamlar niteliktedir. Empati kurmayı öğrenen genç, yapacağı bir davranışın doğru olup olmadığına belirli bir zaman sonra kendisi karar verebilecek duruma gelecektir. Önem verilmesi gereken bir diğer husus, bireyler arası farklılıklara dikkat ederek, kişilerin nasıl hayatlardan geldiğine, zihin yapısına, geçmişten getirmiş oldukları duygu birikimlerine dikkat ederek, uyarıları o yönde şekillendirmektir. Son olarak sözü edilecek yöntem uyarının, tüm hayatını kapsamaktadır. Davranışsal olarak gösterilen örneklik, bireyler için sarf edilen sözlerden daha etkili olmaktadır. Uyarın durumundaki bireyin sözleri, yaşantısı ve örnek ahlâkıyla desteklendiğinde, muhatabın hayatında bıraktığı iz oldukça derin ve anlamlı olacaktır. Tüm bunlardan hareketle, Hz. Peygamber’in bizzat hayatıyla ortaya koyduğu yöntemlerin, uyarın konumundaki birey açısından dikkate alınması ve “Ben nesli” bireyleri üzerinde uygulamaya konulması, uyarılan genç bireylerin dine ısınmasına, uyarıya konu olan davranışlar hakkında temkinli olmalarına vesile olacaktır.

Ek olarak inzâr kavramının anlam muhtevası içinde yer alan korkutma eylemi günümüz gençleri için olumlu sonuçlar doğurmamaktadır. Gençlerin sorgulayıcı bakış açısıyla gelenekleri, büyüklerin nasihatlerini dikkate almadıkları da göz önünde bulundurulduğunda korkutmak, uyarıya neden olan duruma karşı tavır takınılmasına neden olabilecektir. Günümüz teknolojik gelişmeleri ve yaşantıların farklılık arz etmesi sebebiyle bahsi geçen nebevi metotlara ek olarak yeni yöntemler geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu yeni metotlara örneklik teşkil etmesi hasebiyle birkaç tavsiyede bulunmak mümkündür. İlk olarak uyarın konumunda bulunan bireyin günümüz teknolojik gelişmelerini, sosyal medyayı, gençler arasında kullanılan popüler dili, gençlerin eğilimlerini yakından takip etmesi gerekmektedir. Bireylere İslam’ı sevdirmek adına öncelikle örnek alınabilecek kişilerin sosyal medya hesapları

üzerine yönlendirmelerde bulunmak bireyleri olumlu durumları taklit etmeye sevk edecektir. Online oyunların revaçta olduğu günümüzde olumlu örneklerle oluşturulmuş bir oyun ya da bir video uzun uzadıya anlatılan durumdan daha etkileyici olabilecektir. Gençler arasında kullanılan dile hâkim olarak ortaya konacak bir söylem dikkati çekecektir. Bunların yanı sıra gençlere gösterilecek özel bir ilgi, sıkıntısını dinlemek, destek olmak veya birlikte olacak ve aynı duyguların paylaşılacağı bir ortam oluşturmak uyarının tesiri ve uygulanabilirliği açısından oldukça verimli olacaktır.

Kaynakça

Kur'ân-ı Kerîm

Abdullah b. el-Mübârek, Ebû Abdirrahmân. *ez-Zühd ve'r- Rekaik*. thk.

Habibu'r-Rahman el-Azami, Beyrut: Daru'l Kütübü'l- İlmiyye.

Ay, Rahim. "Konfüçyüsçü Ahlâk ile İslam Ahlakının Mukayesesi".

Danisname Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi 2 (2021): 171-172.

Azimli, Mehmet. "Sa'd b. Ubâde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam*

Ansiklopedisi. 35: 377-378. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn Alî. Şu'abu'l-Îmân. Riyad:

Mektebetu'r-Rüşd, 2003.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn Alî. *Sünen-i Kübra*. thk.

Muhammed Abdulkadir, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l İlmiyye, 2003.

Buhârî, Muhammed b. İsmail Ebû Abdullah. *Câmiu's-Sahîh*. thk.

Mustafa Dîb el-Bugâ, Beyrut: Dâru'l-İbn Kesir, 1987.

Cüceloğlu, Doğan. *İyi Düşün Doğru Karar Ver*. İstanbul:Sistem

Yayıncılık, 2001.

Çapcıoğlu, İhsan. "Gençlik Dönemi Kimlik Arayışının Demokratik

Değerlerin ve İletişim Becerilerinin Gelişimine Etkisi". *Siirt*

Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1, no. 2 (2014):57-76. Erişim: 17

Nisan 2021, [https://dergipark.org.tr/tr/download/article-](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159914)

[file/159914](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159914).

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl, *es-Sünen*.

İstanbul: Madve Yayınları, 1996.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *Sünen*.

thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Beyrut: Mektebetü'l-

Asriyye t.y.

Ebû Gudde, Abdülfettâh. *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed ve Öğretim*

Metodları. Çev. Enbiya Yıldırım. Ankara: Takdim Yayınları, 2020.

Ergiydiren Doğan, S. Handan. "Jest/Tavır nedir?", *Edebiyatta Jest ve*

Mimik içinde, ed. Ümral Devenci ve Ahmet Akgöl, 1:1-9. İstanbul:

- Kitabevi Yayınları, 2020.
- Gündüz, Turgay. "Pedagojik Açıdan Kur'an'da İnzar Kavramı ve İlgili Diğer Bazı Kavramların İncelenmesi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 7, no.7(1988):523-541.
- Hâkim en-Nîsâbûrî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah. *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*. thk. Mustafa Abdulkâdir Atâ. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1990.
- Heysemî, Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân. *Mecmeu'z zevaid*. Riyad: Mektebet-ü Dâr'ut-Tahavî.
- Hökekleli, Hayati. "İnzâr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22:358-359. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim. *Musannef*. thk. Kemal Yusuf, Riyad: Mektebet'ür-Rüşd, 1409H.
- İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim. *Musned*. thk. Adil ibn Yusuf, Riyad: Daru'l-vatan, 1997.
- İbn Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Mervezî. *Müsned-i Ahmed er-Risale*. thk. Abdullah ibn Abdulmuhsin et-Türki, Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 2001.
- İbn Hibbân, Ebû Muhammed b. Ahmed el-Bustî. *Sahih*. thk. Şuayb Arnâvutî. Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1993.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid. *Sunen*. thk. Şuayb el-Arnâvutî. Daru'l-Risaletu'l-Alemiyye, 2009.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâleddîn Muhammed. *Lisânu'l-'Arab*. Beyrut: Daru's-Sadıq, t.y.
- Karaman, Hayreddin, Mustafa Çağrı, İbrahim Kafi Dönmez ve Sadrettin Gümü. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Kavaklıoğlu, Mahmut. "Sergilediği Beden Dili Açısından Hz. Peygamber". *Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3, no. 6 (2004): 49-80.
- Kırık, Ali Murat ve Sevda Köyüstü. "Z Kuşağı Konusunda Yapılmış Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 6, no. 2, (2018):1497-1518. Erişim:17 Nisan 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/558866>.
- Koç, Mustafa. "Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri". *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2, no. 17 (2004): 235-256.
- Kutup, Seyyid. *Fi Zilâl-il Kur'ân*. İstanbul: Hikmet Yayınları, 1986.
- Macit, Yusuf. "Beden Dili: Hz. Peygamber Örneği". *Iğdır Üniversitesi*

- Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 1 (2012): 29-44.
- Münzirî, Ebû Muhammed Zekiyyüddîn Abdülazîm b. Abdilkavî b. Abdillâh. *et-Terğîb Ve't-Terhîb*. thk. Muhammed Nâsiruddin Elbânî, Riyad: Mektebetü'l-Meârif, 2003.
- Müslim, Ebû'l-Huseyn Müslim b.Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahih*. thk. Muhammed Fuâd Abdalbâki. Beyrut: Dâru'l-İhya-i Turâsî'l-Arabi, t.y.
- Nesâî, Ebû Abdurahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali. *Sunen-ü Kübra*. thk. Abdullah ibn. Abdulmuhsin et-Türki, Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2001.
- Nesâî, Ebû Abdurahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali. *Sunen*. thk. Abdulfettâh Ebû Gudde. Haleb: Mektebetü'l-Matbuâtî'l-İslâmiyye, 1986.
- Nevevî, Ebû Zekeriyya Yahyâ b. Şeref b. Murî. *Minhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim*. çev. M. Beşir Eryasoy. İstanbul: Polen Yayınları, 2012.
- Özel, Ahmet. "Adak". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1:338. Ankara: TDV Yayınları, 1988.
- Ragheb Esfahani, Ahmad b. Mohammad. "*Kur'ân Kelimelerinin Müfredâtı*". Zerafat Yayınları, 1386H.
- Râzî, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *et-Tefsîrü'l-kebîr*. Çev. Suat Yıldırım. Ankara: Akçağ yayınları, 1990.
- Salehi, Akbar. "İslami Eğitim ve Öğretimde Kur'an Kıssa ve Hikâyelerinin Rolü". Çev. Mustafa Kara. *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Dergisi* 4, no. 8 (2017):182-192. Erişim: 4 Temmuz 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/390366>.
- Sancak, Seyyid. "Kur'an Perspektifinde Din Eğitiminde Sosyo-Kültürel Farklılıkları Anlamlandırma Sürecinde "Empati" Kavramı". *dergİabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi)* 3, no. 6 (2015):42-71.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb. *el-Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi, Kahire: Dâru'l-İhya-i Turâsî'l-Arabi ty.
- Tan Çevik, Filiz. "Mimik Nedir?". *Edebiyatta Jest ve Mimik* içinde, ed. Ümral Deveci ve Ahmet Akgöl, 2:9-19. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa. *el-Camiu's-Sahih Süneni't-Tirmizî*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. Beyrut: Dâru'l-İhya-i Turâsî'l-Arabi, t.y.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa. *Şemâili Şerife*. sad. Mehmet Sadık Aydın, Ankara, Hilal Yayınları, ty.

Twenge, Jean M.. *Ben Nesli*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2013.

Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Birleşik Yayınları, 1993.

Yörükoğlu, Atalay. *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1979.